

Zahrady nejen

v nás

Gardens inside us and out

Marie Kohoutová

„Zahrádka je možno zakládati niekoľikerým spôsobom; nejlepší je ten, že se na to vezme zahradník.“

Proti všemu zdání zahradník se nerodí ze semene, výhonku, cibule, hlízy ani štupru, nýbrž vzniká zkušeností, okolím a přírodními podmínkami.“

Karel Čapek, *Zahradníkův rok*

Zahrada! Jedno slovo a takové bohatství podob, tolik představ a obrazů! Od zahrádky, kam jsme jako děti běžely babičce pro petržel a libeček, až po honosné a dechberoucí zahrady zámků a paláců, se zdobnými altány, starými sochami a dovádíivými vodotrysky. Zahrady jako útočiště před prachem a výhni letních ulic. Místa odpočinku a milých setkání. Oázy každodennosti, v nichž můžeme na chvíli zastavit čas a zapomenout na život pádící za zdi. Stále nás doprovázejí a připomínají nám tu první, kterou jsme ztratili. Snad proto, vejdemo-li do nějaké obzvláště krásné zahrady, vydechneme: To je ráj!

A pravý ráj a radost je i pro ilustrátora zahradu kreslit. Vždyť jaký jiný námět by mu mohl poskytnout tolik prostoru a volnosti? Tolik fantazie a barev! Hra světla a stínů na keřích a v korunách stromů, cizokrajné a fantaskní květy a v nich utajený svět víl menších než malíček.

Okouzlení usedáme na lavičku ve smávkém loubí růžových keřů a maně si vzpomeneme na růže, jež společně pěstovali Káj a Gerda. Jsme znovu zasaženi silou jejich příběhu, stejně jako osudem slavíka, který věnoval život růži a se zpěvem jí odevzdal i nach své krve. Myslíme na obětavou péči Malého prince o jedinou květinu, která vyrostla na jeho malé planetce.

V trávě si všimneme blankytně modrých zvonků a vybaví se nám Jaromilova zahrádka. Jediné místo, kde chudý sirotek nacházel útěchu, mezi svými květinami. A tu zatoužíme spolu s ním sledovat kouzelného ptáčka a moci alespoň nahlédnout do království květin. Najednou si pomyslíme, jak krásné by bylo býti zahradníkem, být němým

jako Bajaja, a každé ráno nosit květiny do princezniných komnat a jen tak, mimochodem, přemoci svého draka.

V klidu zahrad, kde stromy šumí a květiny kvetou stejně jako před třiceti, padesáti nebo sto lety, propadáme se časem zpět do dětství a znovu v nás ožívají příběhy, jež jsme slyšovali, stejně jako vzpomínky na přátelství a dobrodružné výpravy do pralesa keřů, mezi nimiž se až k zemi skláněly obtěžkané větve třešňi.

Běda ale odvážlivci, který podlehe kouzlu a rozhodne se navštívit konkrétní zahradu svého dětství. I za předpokladu, že ji nalezne tam, kde byla, zklamán zjistí, že hora, na kterou kdysi šplhal, je jen kopeček s pár kameny na vrcholku, staré třešně byly pokáceny a omlazeny a kouzelná žába na prameni je jen malou kameninovou soškou.

Co zbývá našemu ztroskotanci v čase? Snad vylézt na půdu a oprášit polozapomenuté knihy, jejichž ilustrace zůstávají stále stejné, tak jako vůně srpnových trav. Právě v těch obrázcích je přece otisknut kus našeho dětství, kousek té naší dávné zahrady. A tak při prohlížení ilustrací znovu žasneme nad krásou nočního města, jež z komína pozorují pastýřka a kominiček. Stejně jako malý císař se bojíme černé smrtky, která po nás už už natahuje ruku. Ptáme se, proč zlatý slavík nezpívá, a chceme, aby nám Uspávač s duhovým deštníkem přičaroval pohádkové sny. Sny, ve kterých pasáček vepřů získá princeznu a kde křesadlo přivolává psy s očima jako mlýnská kola.

Každý z nás si pamatuje svoji nejoblíbenější ilustrovanou knihu a náladu jejich příběhů. Výjevy z ní se už dávno staly naší součástí a zůstanou v nás po celý život. Tak jako má zahradník při zakládání každé zahrady zas a znovu příležitost vytvořit nový kousek ráje, má ilustrátor při tvorbě každé knihy to výjimečné privilegium oslovovat svými obrazy nejcitlivější a nejvnímavější publikum ze všech. Je to jedna z nejkrásnějších životních cest, která mu umožňuje si i v dospělosti hrát a snad si i uchovat něco

málo z toho velkého údivu a radostného překvapení nad zdánlivě obyčejnými věcmi, které je pro děti tak přirozené.

Jako zahradník získává dovednosti s každou vypěstovanou květinou, učí se i ilustrátor s každou kresbičkou a realizovanou knihou. Člověk se ale nestane zahradníkem tím, že bude pobíhat po světě a náhodně vysazovat tu petrklíč a tamhle tulipán. Aby vznikla zahrada, která bude mít krom zeleně i jiné kvality, je třeba znát účel, jemuž má sloužit. Vědět, pro koho je určena a jak rozlehlá by měla být. Být obeznámen s typem půdy i charakterem terénu. Stejně tak výtvarník může nakreslit tisíce obrázků, ale nestane se ilustrátorem. Je třeba osvojit si práci s konkrétním textem, mít představu o budoucím čtenáři a s ohledem na něj vyvážit poměr ilustrací a textu, zvolit techniku a styl kresby a především mít nakladatele, který ilustrátorovi pomůže a s péčí vytvořenou knihu vyšle do světa, k jejím čtenářům, aby se teprve u nich mohla rozkošatit a přinést své plody. V tom je úloha nakladatelů zcela nezastupitelná. Bez nich by všechny ilustrace zůstaly jen sazeničkami za oknem, jimž nebylo dáno vyrůst a dozrát.

Rozhodovat dnes o tom, jaké ilustrované knihy pro děti vyjdou a jaké ne, znamená nejen nést zítra odpovědnost za bohatost a kvalitu naší knižní dětské ilustrace, ale také se podílet na prvních čtenářských zážitcích tisíců dětí. Ilustrátor spolu s nakladatelem spoluutváří světy a poselství, která do dětských hlaviček zapadnou jako semínka do hlíny, aby tam zůstala a rostla spolu s člověkem. A to je moc velká a důležitá věc. Proto prosím, věnujme dětským knihám čas, zaujetí a prostor, které jim náleží, a nenechme se při tom svést podružnostmi, které jsou z hlediska času zcela nepodstatné. Knihy i jejich dětští čtenáři si to zaslouží.

Co mám ráda na ilustraci? Její rozmanitost. Vždy se snažím volit techniku a styl kresby s ohledem na konkrétní zadání. Pokud si ale mohu vybrat, vítězí většinou obyčejná tužka.

Přesně taková, se kterou jsme všichni kreslili první čáry a hlavonožce a později zkoušeli psát do písanky. Ráda používám kresebný nástroj „nekresebným“ způsobem. Baví mne pozorovat, jak vzniká prostor pouze kladením jednotlivých valérů šedé vedle sebe. Dá se tak skvěle modelovat objem i atmosféra. Když se pak v kresbě objeví linie, přirozeně upoutá pozornost stejně jako barevný akcent. Šed' grafitu si s barvou dobře rozumí. Ať už je to akvarel nebo digitální coloring, obojí kresbu rozzáří a přinese do ní další výrazový aspekt.

Gardens inside us and out

"Gardens may be created in several ways; the best is to acquire a gardener.

Contrary to what one might expect, a gardener is not grown from seed, shoot, bulb, root or sucker, but arises out of experience, the surroundings and natural conditions."

Karel Čapek, *The Gardener's Year*

Garden! A single word, and such a wealth of forms, so many ideas and images! From the garden where, as children, we ran to get parsley and lovage for granny, to the spectacular and breath-taking gardens of chateaus and palaces, with decorative gazebos, old statues and playful fountains. Gardens as refuges from the dusty, scorching summer streets. Places to rest and for pleasant encounters. Oases of the everyday in which we can let time stop for a moment and forget about the life hurtling by outside the walls. Still they follow us, reminding us of the first garden, the one we lost. Maybe that is why, when we enter a particularly beautiful garden, we sigh: this is paradise! For an illustrator, drawing a garden really is paradise and a joy. What other subject can provide so much space and freedom? So much imagination and colour! Plays of light and shade on the bushes and in the treetops, exotic and fantastic flowers and

in them the secret world of fairies smaller than our little finger.

Enchanted, we sit down on a bench in a laughing arbour of rose bushes and find ourselves remembering the rose that Kai and Gerda grew together. Once again we are struck by the strength of their story, as well as by the fate of the nightingale who devoted his life to the rose and, singing, even gave up to it the scarlet of his blood. We think of the selfless care that the Little Prince took of the only flower that grew on his little planet.

In the grass we notice the sky-blue harebells and remember Jaromil's garden. The only place where the poor orphan found consolation, among his flowers. We long to follow the magic bird with him and to be able to at least glimpse the kingdom of flowers. Suddenly we think how wonderful it would be to be a gardener, even a dumb one like Bajaja, to bring flowers every morning to princesses' chambers, and to slay a dragon just like that, in passing. In the calm of a garden, where the trees rustle and the flowers bloom just as they did thirty, fifty or a hundred years ago, we fall back through time into our childhood, and the stories we used to hear come alive again, just like the memories of friendships and adventurous excursions into the jungle of bushes, and among them the laden cherry tree boughs bending to the earth.

But woe to those bold people who succumb to the magic and decide to visit a garden from their childhood. Even if they find it where it used to be, they will find to their disappointment that the mountain they once climbed is only a little hill with a couple of stones on top, the old cherry trees have been cut down and renewed, and the magic frog on the spring is just a little stone statue.

What else can those shipwrecked in time do but go up to the attic and dust off the half-forgotten books whose illustrations remain just the same, like the smell of August grasses. In these pictures a piece

of our childhood is imprinted, a piece of our long-ago garden. And, looking at the illustrations, we are once again thrilled by the beauty of the city at night, which the shepherdess and the chimney sweep watch from the chimney. Like the little emperor we are afraid of black death, which is already reaching out a hand to us. We ask why the golden nightingale does not sing, and we want the Sandman with his rainbow umbrella to conjure up wonderful dreams for us. Dreams in which the swineherd wins the princess, and where the flint attracts dogs with eyes like millwheels.

We all remember our favourite illustrated book and the atmosphere of its stories. The scenes from it long ago became part of our present, and will stay in us all our life. Just as each garden that a gardener creates brings another opportunity to create a new bit of paradise, the illustrator, with the creation of each new book, has the exceptional privilege of addressing the most sensitive and perceptive audience of all. It is one of the most beautiful paths in life, allowing one to play even as an adult, and hopefully even preserve something of that great amazement and joyful surprise at apparently ordinary things that comes so naturally to children.

As a gardener gains skills with each flower grown, so the illustrator learns more with each drawing and book created. However, one does not become a gardener by running about the world and planting a primrose here and a tulip there. In order to create a garden that has other qualities apart from greenery, one needs to know the purpose it is to serve. To know who it is designed for and how big it should be. To be acquainted with the type of soil and the character of the terrain. In the same way, an artist may draw thousands of pictures, but will not become an illustrator. One has to learn how to work with a specific text, to have an idea of one's readership and, taking it into account, to balance the proportion of

illustrations to text, to choose a technique and a drawing style and above all to have a publisher who will help the illustrator and send the carefully-created book off into the world, to its readers, which is where it will bloom and bear fruit. In this the role of the publisher is utterly irreplaceable. Without publishers, all the illustrations would only ever remain seedlings on the windowsill, never allowed to grow and mature.

To decide today which illustrated books for children will be published, and which will not, is not only to bear responsibility tomorrow for the wealth and quality of our children's book illustration. It is also to share in the first reading experiences of thousands of children. The illustrator, together with the publisher, helps to create the worlds and the messages that fall into children's heads like seeds into the ground. They will stay there and grow as the person grows. And this is a huge and very important thing. Let us thus devote the time, enthusiasm and space to children's books that they deserve, and let us not be led aside in this by secondary considerations that are from the point of view of time entirely inessential. Books and the children who read them deserve it.

What do I like about illustration? Its variety. I always try to choose a technique and drawing style with regard to the specific commission. If I can choose, however, the winner is usually the ordinary pencil. Just like the one that we all used to draw our first lines, heads on legs, and later to write in our exercise books. I like to use drawing tools in a 'non-drawing' way. I like to watch how space is created merely by putting different shades of grey next to each other. This is an excellent way of modelling the volume and atmosphere. When lines then appear in the drawing, they naturally draw attention, as does a colour accent. The grey of graphite goes well with colour. Whether it is water colour or digital

colouring, both light up the drawing and bring it a further expressive aspect.

Bibliografie / Bibliography

ČAPEK, Karel. *Zahradníkův rok*.
Praha: Aventinum, 1929.

